

ФОРТЕПІАННА ТВОРЧИСТЬ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ У ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

5. Постанова Кабінету Міністрів України “Про розроблення державних стандартів вищої освіти” [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/1247-98-n>.

References

1. Zakon Ukrainy “Pro osvitu”. [Law of Ukraine about education]. (1991). *Holos Ukrainy – Voice of Ukraine*. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (2016, December 26) [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu”. [Law of Ukraine on higher education]. (2014), retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page4> (2016, December 26) [in Ukrainian].

3. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy “Metodychni rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity”. [Ministry of Education and Science of Ukraine

“Methodical guidelines of regarding elaboration of the standards on higher education”]. (2016), retrieved from: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/metodychni-rekomendacziyi.html> (2016, December 26) [in Ukrainian].

4. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii”. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of National Qualifications Framework”]. (2012), retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/card/1341-2011-n> (2016, December 26) [in Ukrainian].

5. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro rozroblennia derzhavnykh standartiv vyshchoi osvity”, [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On development of State standards for higher education”]. (1998), retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/1247-98-n> (2016, December 26) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.02.2017

УДК 78.071.1(477.8):37.011.3 – 051:78]

Наталія Ек, старший викладач кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ФОРТЕПІАННА ТВОРЧИСТЬ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ У ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття розкриває особливості фортепіанного педагогічного доробку відомих українських композиторів Василя Барвінського, Станіслава Людкевича й Ігоря Соневицького, а також проблеми їхнього творчого використання в процесі музичного виховання молоді. У статті подається характеристика основних сучасних видань фортепіанних творів цих композиторів.

Ключові слова: В. Барвінський, С. Людкевич, І. Соневицький, фортепіанна музика, цикл, мініатюра, образність, педагогічний репертуар.

Лит. 6.

Наталія Ек, старший преподаватель кафедры музыковедения и фортепиано
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ФОРТЕПИАННОЕ ТВОРЧЕСТВО ЗАПАДНО-УКРАИНСКИХ КОМПОЗИТОРОВ В ПРАКТИКЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье раскрыты особенности фортепианного педагогического наследия известных украинских композиторов В. Барвинского, С. Людкевича, И. Соневицкого, а также проблемы их творческого использования в процессе музыкального воспитания молодежи. Описаны основные современные издания фортепианных произведений этих композиторов.

Ключевые слова: В. Барвинский, С. Людкевич, И. Соневицкий, фортепианная музыка, цикл, миниатюра, образность, педагогический репертуар.

Nataliya Ek, Senior Lecturer of the Musicology and Piano Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

PIANO CREATIVITY BY UKRAINIAN COMPOSERS IN THE PRACTICE OF THE TEACHER OF MUSIC ART

The article shows the peculiarities of piano pedagogical creations of the famous Ukrainian composers such as Vasyl Barvynskiy, Stanislav Lyudkevych, Ihor Sonevitskiy as well as the problems of their creative using in the process of education of youth. The article shows the description of the basic modern editions of piano works of these composers.

Keywords: Vasyl Barvynskiy, Stanislav Lyudkevych, Ihor Sonevitskiy, the piano music, a cycle, a miniature, the picturesqueness, the pedagogical repertoire.

Постановка проблеми та аналіз
основних досліджень та
публікацій. Питання відродження

духовності особливо гостро постало в умовах
розбудови української держави, а основним
завданням є оновлення змісту освіти –

забезпечення шкільної молоді та студентів добротним національним дидактичним матеріалом. Ціла плеяда видатних західноукраїнських митців, серед яких варто згадати, передусім, Михайла Вербицького, Івана Лаврівського, Сидора Воробкевича, Віктора Матюка, Йосипа Кишакевича, Дениса Січинського, Остапа Нижанківського, була вилучена як з освітнього процесу, так і з наукового обігу. Творчий та життєвий шлях композиторів досліджували і продовжують вивчати відомі і авторитетні науковці, музикознавці й педагоги, зокрема Г. Блажкевич, Т. Воробкевич, М. Крушельницька [3], О. Німилевич [4], Р. Савицький-мол. [1], І. Соневицький [5], Л. Філоненко [6].

Метою статті є вивчення й популяризація творчості видатних українських композиторів й музично-громадських діячів Василя Барвінського, Станіслава Людкевича й Ігоря Соневицького, а також ознайомлення читачів з життєписом й маловідомими документальними архівними матеріалами.

Виклад основного матеріалу. Особливий злет західноукраїнської музичної культури відбувся в 20 – 30-х роках ХХ сторіччя, коли на галицькому видноколі з'явилась когорта творчих постатей – Станіслава Людкевича, Василя Барвінського, Бориса Кудрика, Василя Витвицького, Федора Шешка, Зиновія Лиська, Романа Савицького, Нестора Нижанківського, Ярослава Барнича, Северина Сапруна, Миколи Колесси, а крім того, велика кількість світової слави співаків, музикантів-інструменталістів, творчість яких майже до кінця ХХ сторіччя залишалась у забутті [6, 229]. У Державному стандарті початкової освіти саме й наголошується на прилученні як майбутніх педагогів, так і школярів до скарбниць духовності й культури, літературних і музичних надбань українського народу, вихованні громадянськості, патріотизму, національної свідомості [2]. Відрадно зауважити, що за останні два десятиріччя твори цих українських композиторів, основу яких складає фольклор, інтенсивно публікуються та впроваджуються до навчальних програм вищої школи, середньої й початкової ланки освіти.

Творча постать Василя Барвінського (1888 – 1963) – одного з найвизначніших українських митців, характеризується широтою та багатогранністю. Він увійшов до історії музичної культури України ХХ сторіччя як композитор, піаніст, педагог, музичний критик, диригент, громадський діяч. Найбагатша і найвідоміша сторінка творчості В. Барвінського – фортепіанна. Його композиції вражають своєю зрілістю, продуманістю і витонченістю.

Його жертвна невтомна праця для розвитку музичної культури України і її відстоювання (аж до заслання) у боротьбі за високі художні ідеали в західноєвропейському аспекті ставлять В. Барвінського поряд із тими українськими культурними діячами, які за ці ідеали боролись і страждали. У зв'язку з відомими трагічними подіями, спадщина композитора вважалася втраченою, й дивом відроджена зусиллями друзів, колег й багатьох сучасних діячів музичного мистецтва, повертається на концертну естраду. Особливу увагу варто звернути на видання фортепіанних творів митця у ХХ і на початку ХХІ сторіч, які дозволили популяризувати, вивчати й насолоджуватися музикою композитора Василя Барвінського, яка є виразником душі і долі українського народу.

До цієї інструментальної сфери композитор звернувся одним з перших, після Миколи Лисенка, випробувавши різні форми у фортепіанній музиці: і великі, і мініатюри, сонату, сюїту, концерт та поповнив педагогічний репертуар, в основі якого народнопісенні джерела, найбільш доступні для дитячого сприйняття жанрів, які формують музичну уяву та самостійність музичного мислення, сприяють розвитку творчої індивідуальності.

Мова і пісня є найбільш важливими і невід'ємними рисами духовності народу, це два рівнозначні здобутки його творчого генія. Вони неподільні і коли йдеться про мову народу, неодмінно згадується й пісня, бо вони визначають самобутність нації.

Народна музична творчість була основним матеріалом, що ним користувались українські композитори М. Вербицький, С. Воробкевич, В. Матюк, М. Завадський, М. Маркевич, М. Лисенко, Я. Степовий, К. Стеценко, Д. Січинський, В. Барвінський, С. Людкевич, Н. Нижанківський, В. Витвицький, Б. Кудрик та ін.

Через все своє життя В. Барвінський перейняв гарячу любов до народних пісень, до цих чудових витворів народного мистецтва. Яскравим прикладом глибокого проникнення фольклору у творчість композитора є збірка “Українські народні пісні для фортепіано зі словесним текстом”. Ці обробки, що мали на меті широко популяризувати народну пісню, стали добротним дидактичним матеріалом для початкового етапу гри на фортепіано.

До збірки, написаної в 1930-х роках, увійшло 38 мініатюр на українські народні теми, які знайомлять юних музикантів із високими зразками народної творчості, різноманітними пісенними жанрами [1].

Композитор створив обробки історичних,

зокрема, козацьких пісень: “Ой і не гаразд”, “Ой там за Дунаєм”, “Завзялись ляшки, гей!”, “Гей гук, мати, гук”; колискових: “Ой ходить сон”, “Ой перепеличка”; жартівливих: “Ой ішов я вулицею раз, раз”, “Ліщина, ліщина”, “Ой ходила дівчинонька бережком”, “Добрий вечір, дівчино”; дум: “Дума про смерть Нечая”, “Був пан Сава в Немирові”; обжинкових: “Уже сонечко закотилося”, “Котиться вінок”; весільних: “Ой за гаєм зелененьким”, “Даю я ті, доню”, “Летять галочки”, “Кед я младу чепила”, “Ой добрая годинонька” та ін. Найважливішим для композитора було збереження специфічності і неповторності краси пісні. Повертаючись до більш традиційних засад гармонії, фактури і форми, В. Барвінський використовує різні види поліфонічного викладу, гармонічні ефекти, акордовий та гомофонно-гармонічний типи фактури, подає пісні в доступній, але майстерній формі, допомагаючи початківцям у кращому їх засвоєнні.

Майже кожна обробка розпочинається коротеньким вступом, побудованим на основних тематичних мотивах, що налаштовує юного виконавця чи слухача на відповідний характер у сприйнятті мініатюри.

Композитор не обмежується простим викладом мелодії з акомпанементом, а влітає в канву народної пісні різноманітні підголоски, збагачує фактуру перекличками голосів, вишуканою гармонією та реєстровими барвами. Дбайливо автор проставляє динамічні відтінки, агогічні зміни, штрихи, темпи. Всі засоби виразовості допомагають глибше розкрити зміст та характер кожної пісні: акордовий чи октавний тип фактури передає урочистість; короткий відривистий штрих – жартівливість; арпеджований вступ імітує бандурні перебори, як у “Думі про смерть Нечая”; поліфонічні голоси додають наслівності, а використання словесних текстів пісень поглиблюють їх сприйняття. Все це формує відповідний піаністичний багаж маленького виконавця та готує до складніших художніх завдань. Відкривається збірка піснею “Гей, там на горі Січ іде”. Композитор поклав її в основу “Маршу” із циклу “Шість мініатюр на українські народні теми”. Тут можна знайти багато пісень, використаних В. Барвінським у фортепіанній творчості, зокрема, “Ой ходить сон” та “Добрий вечір, дівчино”, на яких побудовані “Заколисна пісня” та “Гумореска” із цього ж циклу; пісні “Ой ішов я вулицею раз, раз” та “Ой не світи місяченьку” знайшли своє застосування в “Українській сюїті”; “Уже сонечко закотилося” та “Ой там за Дунаєм” – в однойменних хорових обробках [4, 46].

Василь Барвінський глибоко розумів естетичну цінність народних скарбів, докладав чимало зусиль для їх популяризації, адже фольклор не просто культурна пам’ятка минулого, він несе в собі цінності, що далеко виходять за рамки часу, відображеного в конкретних піснях. Крім величезної культурно-історичної інформації, народні пісні здатні емоційно впливати на почуття, виховувати у дітей патріотизм, естетичний смак, правильне розуміння мистецтва.

Яскравою програмністю узагальненого типу, наближеною до конкретної зображальності, забарвленням колоритом української пісенності захоплюють фортепіанні мініатюри Станіслава Людкевича (1879 – 1979). Написані вони в 1891 – 1905 та 40 – 50-х роках ХХ сторіччя і більшість з них вперше вийшла друком тільки в 1998 році [3]: “Старовинна пісня”, “Старогалицька мелодія”, “Стара пісня”, “Сирітка”, “Танок”, “Жалібний марш”, “Скерцино”, “Квочка”, “Кізочка з колядою” і “Сюїта танцювальних жанрів” – дев’ять різноманітних танців і стали вдячним дидактичним матеріалом. Такі мініатюри С. Людкевича, як “Старовинна пісня” і “Старогалицька мелодія”, поєднуються пієтетом автора до пісенного репертуару, що побутував у домашньому музикуванні Галичині ХІХ сторіччя. У тричастинній формі “Старовинної пісні” відобразилися її кантиленна природа і, водночас, продумана драматургія із кульмінацією перед репризою. Насиченість мелодичної лінії форшлагами сприймається як один із пісенних атрибутів та є показником її експресії. Композитор у різноманітний акомпанемент до мелодійного “співу”. На початку і всередині п’єси він акордово-гармонічний, а в репризі має вигляд розкладених акордів з артикуляцією м’якого портаменто, що нагадує супровід на гітарі або цитрі. Привертають увагу авторські вказівки щодо агогічних нюансів, які надають природності й невимуженості виконанню.

“Старогалицька мелодія” є одним із варіантів використання С. Людкевичем старогалицької пісні “Там, де Чорногора” (ця ж пісня пізніше лягла в основу однойменної “Елегії” – масштабного концертного фортепіанного твору у формі варіацій). Цю ж лінію продовжує “Стара пісня”. Сповнена смутку мелодія, що звучить на тлі витриманого басу, переривається паузами. Вона розвивається у секвенційному викладі секстами, у той час як бас рухається низхідними секвенційними зворотами. Звертає на себе увагу позначена композитором мікродинаміка кожного такту, а саме – зростання й спаду звучання та акценти (окремо виписані для кожної руки), поруч

із загальною для усієї фрази лінією затихання. Така деталізація виконавських вказівок сприяє більшій виразності вислову, надає йому “живої” інтонаційної переконливості.

П’єса з назвою “Сирітка” – це портретна мініатюра, пройнята жалем і співчуттям до дитини. Мелодію супроводжує видозмінений акомпанемент, у якому за допомогою коротких ліг посилено “зітхаючі” інтонації. Змінено й загальне розгортання музичної тканини: воно, як і у попередньому творі насичене секвенціями, проте водночас додається середній голос із постійними альтераціями. Тотожні закінчення обох п’єс теж різняться супроводом. У “Сирітці” він дещо багатший. Загалом “Сирітка” розвиває романтичну традицію дитячої музики Роберта Шумана та Едварда Гріга, де максимально яскраво підкреслювалася характерність “персонажу”. Основне мелодичне зерно “Сирітки” асоціюється із благанням. Оформлення фактури у цій п’єсі вказує на фольклорне коріння. Про це свідчить застосування органного пункту, підголосковість.

Мініатюра “Пересторога матері” написана у цьому ж “портретному” ключі. Вона спонукає виконавця до об’ємно-сисловою наповнення фраз-звернень і мотивів-зітхань, які буквально “промовляють” від глибини душі та серця. Композитор урізноманітнює однотипність фактурно-ритмічних формул модуляційними переходами, а також ремарками, що стосуються характеру звучання і агогіки. Цим досягнув вирізнення тієї чи тієї фази емоційного наснаження. Так, мажорні фрагменти привносять дещо інший, підбадьорювальний відтінок до пануючого скорботно-тривожного характеру п’єси, а кількаразові повтори підкреслюють настирливість застережень найближчої людини. Промовистим елементом виступають паузи, котрі доповнюють аналогії з материнським монологом. Завдяки конкретизації наміру автором у назві та у виражальних засобах мініатюра набула рис театрального виступу одного актора.

Музичними зразками, які прекрасно підходять для здійснення мети музичного виховання молоді на прикладі яскравих прикладів творчості українських композиторів, побудованих на основі фольклорних зразків, та використання цих творів у підготовці викладачів музичного мистецтва є дитячі фортепіанні п’єси Ігоря Соневицького (1926 – 2006) з циклу “Пори року” [5], який складається з мініциклів, що відповідають чотирьом порам року.

Цікавим є третій цикл мініатюр “Літо”, який містить десять п’єс: народні пісні (“Баба і

курчата”, “Занадився журавель”, “Добрий вечір, дівчино”, “По дорозі жук”, “Гей, на Івана”, “Чорна кура”, “Вийшли в поле косарі”) та пластові, отже патріотичні (“У лісі на полянці”, “Пусти ж мене, мати, до табору”, “Ой, на ставі”).

Спільною ознакою у всіх п’єсах є прозора фактура. Використовується здебільшого підголосковий виклад, хоча і зустрічаються канонічні імітації. Композитор подає чіткі і стислі форми – від періоду, 2 і 3-частинності до варіації. У збірці переважають пісні жартівливого характеру.

Такі твори як “Баба і курчата”, “Занадився журавель”, “По дорозі жук” мають спільну особливість: усі вони знайомі нам з дитинства та присвячені казковим персонажам. Для відтворення конкретних образів композитор живляє витончені засоби виразності.

Відкривається цикл п’єсою “Баба і курчата”, де вміло поєднано два контрастних образи. Тема курчат проходить у верхньому регістрі штрихом staccato і відтворює клювання пташенят. Поступово вона змінюється наспівною темою. Наступна п’єса “Занадився журавель” енергійна за характером. Акцентовані баси у низькому регістрі яскраво відтворюють клювання журавля. Детально розставлені автором динамічні відтінки, агогічні зміни, штрихи підводять до кульмінаційних верхин твору і полегшують вивчення п’єси учнем. Жартівливий характер п’єси “По дорозі жук” визначається темпом Allegro. Відповідно до потреб втілення текстової першооснови тут виступає поділ фактури на мелодію й акомпанемент.

Весела, енергійна п’єса “Добрий вечір, дівчино” написана на основі однойменної народної пісні. Поєднання у творі різних темпів (Allegretto espressivo, Adagio, Allegro), штрихів, яскравої динаміки передають жартівливий зміст народної пісні, коли парубок, залицяючись до дівчини, запитує, де вона живе, куди йде, та чи вийде на вулицю гуляти. Цей діалог передається канонічним проведенням теми пісні у різних регістрах, наслідуючи запитання хлопця (низький регістр) і відповідь дівчини (високий регістр). Опрацювання твору розвиває вміння прослуховувати поліфонічну фактуру та швидко реагувати на зміни в темпі. По-новому, свіжо автор подає єдину в циклі п’єсу “Гей, на Івана”, написану на основі купальської народної пісні. Твір викладений у формі стислих варіацій на остінатному мелодичному мотиві (ля-сі-ля-ре).

Народна пісня “Вийшли в поле косарі” яскрава, жартівлива. Варіаційний розвиток, модуляція в альність третього низького ступеня, різкі зміни

регістрів барвисто розкривають зміст твору. Фактура гомофонно-гармонічна з вкрапленням поліфонії, з'являється акордовий супровід в середній частині. П'єса "Чорна кура" привертає увагу чіткістю викладу. Тут фактура поділяється на мелодію і акомпанемент. Мініатюра розрахована на розвиток піаністичних навиків: відривчаста гра подвійних нот, акордів, прикрас.

Майстерно опрацював автор пластові, патріотичні твори, які розвивають почуття любові до рідної землі, виховують відчуття впевненості, вміння відстояти свої переконання. Композитор використав цікаві засоби виразності в п'єсі "У лісі на полянці" для точного розкриття образу. З початку звучання відчутний зв'язок з вокальним виконанням, яке передається через канонічне проведення мелодії. А низхідний рух на інтервалі терції штрихом *staccato*, який перегукується в партіях обидвох рук, імітує звучання зозулі.

Єдиною ліричною п'єсою в цілому циклі є "Пусти ж мене, мати, до табору". Наспівність твору передається темпом *con moto*, штрихом *legato*, співставленням яскравої динаміки, зміною регістрів. Щоб підкреслити зажурливий характер твору автор подає мелодію з повторенням та підголосками. П'єса "Ой, на ставі" є найбільш масштабною в циклі "Літо". Ознакою народного колориту твору є квінтови опорні співзвуччя. П'єса викладена в формі варіацій (тема і три варіації), де кожна із них починається зміною темпу (*Allegro moderato*, *Allegro*, *Allegro moderato*, *Vivace*). Остання її частина є технічно складною і вимагає від учня біглості пальців обидвох рук.

Висновки. Вивчення творів Василя Барвінського, Станіслава Людкевича й Ігоря Соневицького студентами музично-педагогічних факультетів й Інститутів музичного мистецтва сприятиме розвитку піаністичних, музичних, образно-естетичних навиків, нагромадженню у їхній виконавській практиці творів для використання на уроках музичного мистецтва в школі. А слухання окремих творів цих циклів, яскравих, емоційних, стимулюватиме дітей зосереджувати увагу, розвивати уяву, збуджувати цікавість до музики, адже в молодшому шкільному віці діти сприймають її безпосередньо, конкретно і емоційно.

Література

1. Барвінський В. Українські народні пісні для фортепіано зі словесним текстом / Упорядники: Р. Савицький-мол., О. Смоляк. – Тернопіль: АСТОН, 2000. – 33 с.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти. – К.: Генеза, 2000.

3. Людкевич С. Фортепіанні п'єси для молоді / Упорядники М. Крушельницька, Г. Блажкевич, Т. Воробкевич. – Тернопіль: СМП "Астон", 1998. – 48 с.

4. Німлович О. Фортепіанна творчість Василя Барвінського: Навчально-методичний посібник / Олександра Німлович. – Дрогобич: Коло, 2001. – 78 с.

5. Соневицький І. Пори року / Ігор Соневицький. – Львів, 1999. – 68 с.

6. Філоненко Л., Німлович О. Основні сучасні видання фортепіанних творів українських композиторів та їх використання під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу в початковій школі / Модернізація педагогічної освіти як основа інтенсифікації професійної та світоглядно-методологічної підготовки вчителя початкових класів: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю педагогічного факультету / Людомир Філоненко, Олександра Німлович / Упор. Г. Філь, Л. Стахів. – Дрогобич: Посвіт, 2009. – С. 428 – 434.

References

1. Barvynskiy V. (2000). *Ukrainian folk songs for piano with verbal text*. Uporiadnyky: R. Savytskyi-mol., O. Smoliak. Ternopil: ASTON, 33 p. [in Ukrainian].

2. Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity (2000). [The State standard of the primary general education]. Kyiv: Heneza [in Ukrainian].

3. Liudkevych S. (1998). *Fortepianni piesy dlia molodi*. [Piano pieces for young]. Uporiadnyky: M. Krushelnytska, H. Blazhkevych, T. Vorobkevych. Ternopil: SMP "Aston", 48 p. [in Ukrainian].

4. Nymlovych O. (2001). *Fortepianna tvorchist Vasylia Barvinskoho: Navchalno-metodychnyi posibnyk* [Piano creativity by Vasil Barvynskiy]. Oleksandra Nymlovych. Drohobych: Kolo, 78 p. [in Ukrainian].

5. Sonevitskyi I. (1999). *Pory roku* [Seasons]. Lviv, 68 p. [in Ukrainian].

6. Filonenko L., Nymlovych O. (2009). *Osnovni suchasni vydannia fortepiannykh tvoriv ukrainskykh kompozytoriv ta yikh vykorystannia pid chas vyvchennia dysyplin humanitarnoho tsykladu v pochatkovii shkoli* [The main modern Edition of the piano works of Ukrainian composers and their use during the study of Humanities in elementary school]. *Modernizatsiia pedahohichnoi osvity yak osnova intensyfikatsii profesiinoi ta svitohliadno-metodolohichnoi pidhotovky vchytelia pochatkovykh klasiv: Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoї 30-richchiu pedahohichnoho fakultetu*. Upor. H. Fil, L. Stakhiv. Drohobych: Posvit, pp. 428 – 434. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.02.2017

